

ספקות באבידת חמץ בבית בדוק [ט"ב "תשע ציבורי" - י"ב "תיקו"]

בעקבות הדיון על החשש שחולדה גררה חמץ לבית בדוק, הגמרא מביאה ספקות נוספים בדין חמץ, ספק עכבר שהכניס חמץ לבית בדוק או ספק ישנה פרוסת חמץ בבית שלא נמצאה. כל הספיקות מוכרעות בהתאם לסוגיות אחרות בש"ס שעוסקות בדינים דומים.

שאלה	מקור לתשובה	סיכום
מתוך תשע ערימות מצה וערימה אחת חמץ, עכבר נטל פרוסה והכניס לבית. לא ידוע מאיזה ערימה נטל העכבר פרוסה, ולכן האם הבית צריך בדיקת חמץ?	[דבר שנלקח ממקומו - נחשב כ"קבוע", לכן לא הולכים על"פ הכלל "הרוב קובע", אלא "כל קבוע כמחצה על מחצה דמי" והוא נידון על"פ מקומו ולא מתייחסים לרוב שמסביבו] תשע חנויות שמוכרות בשר כשר ואחת מוכרת בשר טרף, לקח אדם בשר מתוך אחת מהחנויות ואינו יודע מהיכן - הבשר אסור, שכל ספק דאורייתא לחומרא (שכל חנות מחמת עצמה הינה ספק כשרה ספק טריפה).	הבית צריך בדיקה שנית, כיוון שהעכבר לקח פרוסה מתוך הערימה, וכל ערימה היא ספק חמץ ספק מצה ("כל קבוע כמחצה על מחצה דמי")
מתוך תשע ערימות מצה וערימה אחת חמץ התגלגלה פרוסה לאחת הזוויות, ועכבר נטל את הפרוסה והכניס לבית. לא ידוע מאיזה ערימה התגלגלה הפרוסה, ולכן האם הבית צריך בדיקת חמץ?	[בספק הולכים אחר הרוב, כנאמר בתורה "אֲחֵרֵי רַבִּים לְהִטָּת"'] תשע חנויות שמוכרות בשר כשר ואחת מוכרת בשר טרף, התגלגל בשר מתוך אחת מהחנויות ומצא אותו אדם ואינו יודע מהיכן מקורו - הבשר מותר, שרוב החנויות כשרות.	הבית אינו צריך בדיקה, כיוון שהפרוסה התגלגלה מאחת הערימות, ורוב הערימות הינן מצה (כל פריש מרובא פריש).
שני עכברים נטלו כל אחד פרוסה מערימה של חמץ או מערימה של מצה. אחד נכנס עם הפרוסה לבית בדוק והשני נכנס עם הפרוסה לבית שאינו בדוק. לא ידוע מה סיבה של הפרוסה שהוכנסה לכל בית, ולכן האם שני הבתים צריכים בדיקה או רק הבית שאינו בדוק?	[באסיף אוספים את הפירות לכלים קטנים, כסאין (שגודלם סאה) ומשם לכלים גדולים יותר, כקופות] נפלו פירות משני סאין של חולין ותרומה לקופות של חולין ותרומה - אומרים שהחולין מהסאה נפל לתוך קופת חולין והתרומה לתוך התרומה, ולכן ישראל אוכל מהקופה של חולין (ואינו חושש שאלו פירות שהגיעו מהקופה של תרומה, ואין צריך למשלם קרן וחומש כזו שאוכל תרומה. אף שייתכן שנפל מסאה של תרומה לקופה של חולין חכמים הקילו לתלות בקולא)	רק הבית שאינו בדוק מצריך בדיקה, ותולים שהעכבר הכניס מצה לבית הבדוק. ואין להחמיר בבדיקת חמץ, כיוון שחובתה מדרבנן וחכמים קבעו להקל (מדאורייתא די שיבטל את החמץ מבלי לבדוק ולא יבדוק את הבית מדין חכמים).
עכבר נטל פרוסת חמץ ונכנס לבית בדוק, אך לא ידוע, מתוך שני בתים בדוקים, לאיזה בית נכנס?	שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא (יש קבר לרוחב השביל ובוודאי כל העובר בו מאהיל על המת), אדם הלך באחד מהשבילים ולאחר מכן נגע באוכל טהור. חברו הלך בשביל השני ולאחר מכן נגע באוכל טהור. 1. שאל כל אחד מהחברים בפני עצמו את הרב מה דין האוכל - האוכל טהור (כל שאלה בפני עצמה היא "ספק טומאה ברשות הרבים" שהיא טהורה, כנלמד מסוטה שנחשבת כטהורה אפילו מספק, כל עוד לא נסתרה ברשות היחיד). 2. שאלו שני החברים ביחד את הרב - האוכל טמא (לא ניתן לטהר את שניהם כי בוודאי אחד נטמא, ומכיוון שאין ידוע מי הטמא, מספק שניהם טמאים). 3. [העמדת רבא את מחלוקת התנאים] שאל האחד את הרב על האוכל שלו ושל חבריו ביחד. רבי יוסי: האוכלים טמאים (כשאלת שניהם יחדיו, שלא ניתן לומר ששניהם טהורים). רבי יהודה: הרב עונה רק שמאכלו טהור (כדין זה בא אחר זה) וממילא השואל יבין שמאכלו של חברו גם טהור.	1. שאל כל בעל בית בפני עצמו - שני הבתים לא צריכים בדיקה (כיוון שבדיקת חמץ מדרבנן תולים לקולא שהספק מותר). 2. שאלו שניהם ביחד - שני הבתים צריכים בדיקה (שבוודאי באחד מהבתים נכנס חמץ, לכן לא ניתן לומר ששניהם אינם צריכים בדיקה). 3. שאל האחד על ביתו ובית חברו - תלוי במחלוקת תנאים, כנ"ל.
בעל הבית ראה עכבר עם חמץ ומסתפק האם נכנס העכבר לביתו הבדוק?	[בבקעה (שטח גדול לא מגודר) יש שדות רבים, שבחורף אסור לעבור דרכה, כדי לא לפגוע בזרעים הצומחים - לכן דינה כרשות היחיד] אדם הלך בחורף בבקעה, שידוע שבאחת משדותיה יש קבר, ואינו יודע האם עבר באותה שדה. רבי אליעזר - טהור ("ספק ביאה" ספק נכנס לשדה ספק האהיל על הקבר - "ספק ספיקא לקולא". "ספק מגע טומאה" אם בוודאי נכנס לשדה ורק ספק האם נגע - טמא). חכמים - טמא (ספק טומאה ברשות הרבים טמא).	"ספק ביאה" של העכבר לתוך הבית הבדוק (כדעת ר"א) - הבית אינו צריך בדיקה נוספת (אף חכמים מודים לר"א להקל, כיוון שבדיקת חמץ היא מדרבנן).
בעל הבית ראה עכבר עם חמץ נכנס לביתו וחיפש ולא מצא את החמץ - מסתפק האם צריך לבדוק את הבית בשנית?	שלושה גלי אבנים שידוע שמתחת לאחד מהם יש כזית מת. רבי מאיר: כל דבר שהוא בחזקת טומאה - לעולם הוא בטומאתו עד שידוע לך הטומאה היכן היא, לכן אם לא נמצא הכזית מתחת לשלושת הגלים כולם נחשבים כטמאים (וכל המאהיל עליהם נטמא בטומאת מת). חכמים: חופר בקרקע עד שמגיע לסלע או לקרקע	אם לא מצא את החמץ תולה שעורב או עכבר נטלו אותו (כדעת חכמים. ואף ר"מ מודה לחכמים להקל ולתלות בעכבר, כיוון שבדיקת חמץ היא מדרבנן).

	בתולה (אדמה שלא הוזזה מעולם) – ואם לא מצא תולים שעורב או עכבר לקחו את הכזית.	
בעל הבית ראה עכבר עם חמץ נכנס לביתו וחיפש ומצא את החמץ – מסתפק האם החמץ שמצא זהו החמץ של העכבר או חמץ אחר?	רבי: תולים שהחמץ שמצא זה החמץ שהעכבר הכניס לבית. רשב"ג: חובה לבדוק את כל הבית, ורק אם לא ימצא חמץ נוסף יכול לתלות זה בזה.	שדה שידוע שנקבר שם מת, אך לא ידוע היכן. כל הנכנס לשדה נטמא (מחשש שהאהיל על המת). לאחר זמן נמצא קבר ואין יודעים האם זהו הקבר שידוע עליו, או קבר אחר. רבי: הקבר שנמצא הוא הקבר שאבד – לכן הנכנס לשדה טהור. רבי שמעון בן גמליאל: רק אם נבדקה כל השדה ולא נמצא קבר נוסף ניתן לתלות זה בזה.
הניח בבית תשע פרוסות חמץ ומצא עשר פרוסות – מסתפק האם עשר פרוסות שמצא הן חלק מתשע הפרוסות שהניח?	רבי: תשע הפרוסות שמצא הן אלו הפרוסות שהניח ומצא פרוסה נוספת שנאבדה. חכמים: תשע הפרוסות שהניח חולדות גררו בבית וצריך לבדוק את הבית מחדש (עשר הפרוסות שמצא אלו פרוסות שאיש אחר הניח)	הניח בתיבה מאה זוז (מנה) של מעשר שני ולאחר זמן מצא מאתיים זוז. רבי: מאה זוז הוא מעשר שני ומאה זוז הוא חולין (אך מכיוון שלא ידוע אילו מטבעות מעשר שני, מביאים מנה שלישי ואומרים "כל מקום שהן מעות מעשר שני – הרי הן מחוללים על הסלעים הללו" ואת המעות הללו מעלים לירושלים). חכמים: כל המאתיים זוז חולין (שהוציא את המנה של המעשר שני והניח במקומו מאתיים זוז חולין).
הניח בבית עשר פרוסות חמץ ומצא תשע פרוסות – מסתפק האם תשע הפרוסות שמצא הן חלק מעשר הפרוסות שהניח?	רבי: תשע הפרוסות שמצא הן חלק מעשר פרוסות שהניח וצריך לחפש את הפרוסה האבודה. חכמים: תשע הפרוסות שמצא הן פרוסות אחרות מאלו שהניח וצריך לבדוק את הבית מחדש.	הניח בתיבה מאתיים זוז של מעשר שני ולאחר זמן מצא מאה זוז. רבי: מאה זוז ניטלו מהתיבה קודם לכן, ולכן נשאר מאה זוז של מעשר שני בתיבה. חכמים: מאתיים זוז של מעשר שני ניטלו מהתיבה קודם לכן, ומאה הזוז שבתיה אלו מעות חולין.
הניח חמץ בזווית זו בבית ולאחר זמן לא מצא, ומצא חמץ בזווית אחרת של הבית – מסתפק האם החמץ שמצא זה החמץ שאבד?	חכמים: עכבר הזיז את החמץ, וייתכן שהעכבר הניח חמץ אחר וצריך לבדוק את הבית מחדש. רשב"ג: האדם הזיז את החמץ, ושכח שעשה זאת, והחמץ שמצא זה החמץ שהניח.	קרדום (את חפירה) שאבד בבית, או שהונח בזווית אחת ונמצא בזווית אחרת. חכמים: הבית טמא, שאני אומר שאדם טמא נכנס לבית ולקח את הקרדום, או הזיזו מזווית לזווית. רבי שמעון בן גמליאל: הבית טהור, בעל הבית בעצמו השאיל את הקרדום ושכח, או שהוא הזיזו (ולא נכנס לבית אדם טמא).

לאחר שרבא פסק שעכבר לא מפורר לחם ותינוק מפורר לחם, לכן אדם שמוצא פירורים בביתו יכול להניח שתינוק שהחזיק לחם עשה זאת, אך לא עכבר שהחזיק בפיו לחם, הוא מסתפק בשתי שאלות שכל אחת "מתפתחת" על בסיס הנחות קודמות. לבסוף הגמרא פוסקת בכל הספקות שרבא העלה – "תיקר".

הנחה מוקדמת	מקרה: עכבר נכנס לבית וכיכר בפיו...	מצד אחד – לא חייב בדיקה:	מצד שני – חייב בדיקה:
	ועכבר יצא מהבית וכיכר בפיו.	העכבר שנכנס הוא שיצא, והכיכר שהכניס יצאה מהבית.	העכבר שנכנס הוא לא העכבר שיצא, וצריך לחפש את הכיכר שהכניס העכבר הראשון.
העכבר שנכנס הוא העכבר שיצא	ועכבר שחור יצא מהבית וכיכר בפיו.	העכבר הלבן נטל מהעכבר הלבן את הכיכר והוציא אותו מהבית.	העכבר הלבן לא נראה יוצא מהבית וצריך לחפש את הכיכר שהכניס.
עכברים לא לוקחים אוכל אחד מהשני	וחולדה יצאה מהבית וכיכר בפיה.	החולדה לקחה מהעכבר את הכיכר והוציאה אותו מהבית.	צריך לחפש את הכיכר שהכניס העכבר, והחולדה הוציאה בפיה כיכר אחר, כי אם הייתה מוצאת את העכבר היא הייתה נוטלת גם אותו בפיה.
חולדה שפוגשת בעכבר לוקחת בפיה אותו ואת האוכל שלו	וחולדה יצאה מהבית וכיכר ועכבר בפיה.	העכבר הפיל מפיו את הכיכר כשהחולדה הבהילה אותו, והחולדה נטלה בפיה אותו ואת הכיכר שלו.	צריך לחפש את הכיכר שהכניס העכבר, שאם החולדה הייתה מוצאת אותו היא הייתה יוצאת כשעכבר בפיה והכיכר כפיו.

הנחה מוקדמת	מקרה:	מצד אחד – לא חייב בדיקה:	מצד שני – חייב בדיקה:
	כיכר מונח מעל הקורות שבתקרה	מכיוון שלא יטרח אדם לעלות לקחת את הכיכר מלמעלה או הכיכר תיפול למטה, לא הטריחו חכמים את האדם לטפס למעלה כדי לבערה.	יש לחשוש שהכיכר תיפול מקורות התיקרה ואדם יאכלנה בפסח

יש לחשוש שאדם ירד לבור כדי לעשות את צרכיו ואדם יאכל את הכיכר בפסח.	מכיוון שלא ייתכן שהכיכר תעלה לבדה מהבור, לא הטריחו חכמים את האדם להביא סולם ולרדת לבור כדי לבערה.	כיכר מונח בבור	יש לחשוש שכיכר תיפול מהתקרה
אדם חייב להשקיע ולטרוח בגופו וגם לשלם את ממונו כדי לבער חמץ.	לא הטריחו חכמים את האדם לשכור חָבֵר (מומחה) להוציא את הכיכר מפי הנחש (שדווקא בגופו הטריחו אותו לחפש חמץ, אך לא להוציא כסף לשם כך).	כיכר מונח בפי נחש	יש לחשוש שאדם ירד לבור לעשות צרכיו